

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”

“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในลันนา

A STUDY OF BELIEFS ABOUT KHAO PHRA SUMERU IN LANNA

พระเปาโต ปภาโกร Phra Boatai Paphakro (kunlake)

พระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภาณี, ดร.

ไพรินทร์ ณ วันนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

boataimaisoong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุในพระพุทธศาสนา 2. เพื่อศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในลันนา 3. เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในลันนา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผสมการวิจัยเชิงเอกสาร สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 รูป/คน ผลการศึกษา พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุในพระพุทธศาสนา เขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาลตามคติพราหมณ์และพุทธ กล่าวคือ เป็นที่ประทับของเหล่าเทพเจ้า และเทวดาทั้งหลายอยู่ยอดเขาพระสุเมรุอันเป็นที่ตั้งแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หรือเทวโลกอันมีเทวสภาที่มีผู้ปกครองสูงสุดคือ พระอินทร์ และเกี่ยวข้องกับพระอิศวรหรือพระศิวะเทพเจ้าสูงสุดในไตรภูมิผู้สถิต ณ เขาไกรลาส อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับพระวิษณุหรือพระนารายณ์ คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในลันนา จากอดีตที่ผ่านมา ผู้คนในลันนามีการยึดหลักตามคติไตรภูมิคือแบ่งโลก เป็น 3 ภูมิและมี 31 ภพ มีการจัดลำดับความสำคัญของเมืองในปริมนลตามความสำคัญของศาสนสถานที่อยู่ในเมืองนั้นๆ ศิลปะลันนาหลายแห่งที่แฝงคติไตรภูมิเช่น การออกแบบเจดีย์ปรางค์ มณฑป การสร้างสถูปเป็นศูนย์กลางของวัด การตีความโครงสร้างผังวัด ว่าเป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลตามคติในไตรภูมิเช่น วัดพระธาตุลำปางหลวงจังหวัดลำปางมีลักษณะของเมืองพระอินทร์ปรากฏอยู่ การสร้างวัดตามคติของจักรวาลมีความชัดเจนมาก วิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในลันนา คือ 1.ภูเขาสุเมรุที่เป็นศูนย์กลางของโลก 2.ภูเขาสุเมรุที่เป็นศูนย์กลางของจักรวาล 3. ภูเขาสุเมรุเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภพ 4. ภูเขาสุเมรุเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภูมิต่าง ๆ และ5.

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษล้านนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567
ภูเขาสุเมรุเป็นที่อยู่ของสัตว์โลก ให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกหรือจักรวาล เป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภพและภูมิต่าง ๆ ของสัตว์โลกในพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : คติความเชื่อ, เขาพระสุเมรุ

Abstract

This research article has 3 objectives: 1. To study the concept of Mount Meru in Buddhism. 2. To study the beliefs about Mount Meru in Lanna. 3. To analyze the beliefs about Mount Meru in Lanna. This research is a qualitative research mixed with documentary research. Interviews with 15 informants/person. Results of the study found that The concept of Mount Meru in Buddhism Mount Meru is the center of the universe according to Brahmin and Buddhist beliefs, that is, it is the residence of the gods. and all the gods. Furthermore, the peak of Mount Meru is the location of the Tavatimsa heaven. or the divine world with the divine council whose supreme ruler is Indra and related to Shiva or Lord Shiva. The highest god of the Trimurti who resides at Mount Kailash and is also related to Lord Vishnu or Lord Narayana. Beliefs about Mount Phra Sumeru in Lanna from the past People in Lanna adhere to the Tribhumi motto, which is dividing the world into 3 realms and 31 worlds. There is a prioritization of cities in the surrounding area according to the importance of religious places in that city. Many Lanna arts that conceal the Tribhumi motto such as The design of the pagoda, prang, and mandap. The construction of the stupa as the center of the temple. Interpreting the temple structure that it is a symbol of the universe according to the Tribhumi maxims such as Wat Phra That Lampang Luang, Lampang Province, has the characteristics of the city of Phra Indra displayed. The construction of the temple according to the principles of the universe is very clear. Analyze beliefs about Mount Meru in Lanna, namely: 1. Mount Sumeru is the center of the world. 2. Mount Sumeru is the center of the universe. 3. Mount Sumeru is the home of spirit beings in the world. 4. Mount Sumeru is the home of spirit beings in

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษล้านนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

various landscapes and 5. Mount Sumeru is the home of beings in the world. To create knowledge about the world or universe It is the residence of spirit beings in various worlds and realms of the living world in Buddhism.

Keywords: beliefs, khao phra sumeru

บทนำ

เขาพระสุเมรุ คือ ศูนย์กลางของจักรวาลตามความเชื่อทั้งศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของโพขณดัมหาปราสาทอันเป็นที่ประทับของพระอินทร์ ตามคติความเชื่อเรื่องไตรภูมิ ภูมิจักรวาล และโลกสันฐานโดยมีเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลางของสรรพสิ่งมาสร้างพระเมรุ ย่อมแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์แห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือว่าเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาลตามคติพราหมณ์และพุทธ กล่าวคือ เป็นที่ประทับของเหล่าเทพเจ้า และเทวดาทั้งหลายอนึ่งยอดเขาพระสุเมรุนั้นเป็นที่ตั้งแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือเทวโลกอันมีเทวสภาที่มีผู้ปกครองสูงสุดคือ พระอินทร์ และเกี่ยวข้องกับพระอิศวรหรือพระศิวะ เทพเจ้าสูงสุดในตรีมูรติผู้สถิต ณ เขาไกรลาส อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับพระวิษณุหรือพระนารายณ์ เทพเจ้าสูงสุดผู้สถิต ณ เกษียรสมุทร ผู้รักษาและคุ้มครองโลก ภูเขาที่เป็นศูนย์กลางของโลกหรือจักรวาล เป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภพและภูมิต่าง ๆ ของสัตวโลก เขาพระสุเมรุตั้งอยู่เหนือน้ำ 84,000 โยชน์ มีภูเขารองรับ 3 ลูก โดยส่วนฐานคือ ตรีกูฏ (สามเส้าหรือสามยอด) มีภูเขาล้อมรอบ 7 ทิว เรียกว่าสัตบริภัณฑ์ คือ ยุคนธร กรวิก อสินธร สุทัต เนมิธร วินันตกะและอัสกัณ มีเทวดาจตุรหาราชิก และบริวารสถิตอยู่ (ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์, ภูศิษฐ์ แสงวงกิจ, นิพัทธพงศ์ พุมมา, 2557)

ความเจริญของล้านนานั้นมีความเป็นมาควบคู่กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งก่อให้เกิดองค์ความรู้จากวรรณกรรมชั้นครูที่มีความไพเราะและชั้นเชิงในการแต่งที่ให้อรรถรสและความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ซึ่งได้เป็นแบบอย่างของการรจนาวรรณกรรมหรือคัมภีร์ธรรมทางพระพุทธศาสนาล้านนาในยุคต่อมา และแต่ละเรื่องล้วนมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ทำให้ทราบถึงความเป็นมา และ บริบททางสังคมในล้านนาได้ว่า มีความเชื่อ มีความรู้ความเข้าใจ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

1. คัมภีร์ในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับไตรภูมิที่มาของไตรภูมิภูมินั้น องค์ผู้ทรงนิพนธ์บอกไว้ชัดเจนว่าที่มาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส รวมทั้งหมด

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก” “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567
ประมาณ 30 พระคัมภีร์เอามาผสมกัน ตั้งชื่อว่าไตรภูมิภิกขาจารย์พระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม อรรถ
ภิกขา ฎีกา วิสุทธิมรรคและหนังสืออื่น เช่น

พระอรรถกถาจารย์ อรรถกถาฎีกาพระอภิธรรมวาทะ พระอภิธรรมสังคห พระสมังค
วิลาสินีพระปัญจสุทนต์พระสารีตถกาสินีพระมนโธปฐมิพระสันตปาณินี้ฎีกาพระวินัย ฯลฯ

2. อิทธิพลความเชื่อเรื่องไตรภูมิของคนในสังคมล้านนา ความคิดเรื่องไตรภูมิ ทำให้ผู้คน
ประพฤติปฏิบัติดีทำให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจากศาสนาและยังเป็นรากฐาน
สำคัญของภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆในสังคมและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนเป็น
แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในดินแดนแถบนี้ที่มีลักษณะเด่นด้วยการสื่อความหมาย
จากหลักธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยสัมพันธ์เชื่อมโยงกับงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ เช่น
สถาปัตยกรรม และ จิตรกรรม

อิทธิพลความเชื่อเรื่องไตรภูมิในงานสถาปัตยกรรมล้านนาทางด้านสถาปัตยกรรม ชาว
ล้านนาจะไม่นิยมสร้างให้ดูโดดเด่นเป็นศูนย์กลางจักรวาลแต่กลับนิยมสร้างให้กลมกลืนอยู่ท่ามกลาง
ธรรมชาติความเชื่อในไตรภูมินี้พบในการสร้างพระเมรุมาศ พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพ
และพระศพ เมื่อมีเจ้านายชั้นสูงของราชอาณาจักรได้เสด็จสู่สวรรคาลัย เป็นศิลปกรรมชิ้นเอกที่ได้รับ
การสืบทอดมาสู่ปัจจุบัน พระราชพิธีการส่งเสด็จ มีขั้นตอนและระเบียบวิธีการมากมาย ไม่ว่าจะเป็นกระแ
สสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไรพระราชพิธีนี้ยังคงดำรงรักษารายละเอียดไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ประกอบด้วย
ความคิดตามคตินิยม และศิลปกรรมแขนงต่างๆตลอดจนการรังสรรค์ออกแบบมาอย่างวิจิตรพิสดาร
เหมาะสมกับฐานันดรแห่งพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายพระองค์นั้นๆ นั่นคือ พระเมรุมาศซึ่งมีการ
ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องไตรภูมิไว้อย่างสมบูรณ์ (พระวิจิตร วิจิตรโก (ชัยเจริญวรรณ), 2560)

จากอดีตที่ผ่านมา ผู้คนในล้านนามีการยึดหลักตามคติไตรภูมิคือแบ่งโลก เป็น 3 ภูมิและมี
31 ภพ มีการจัดลำดับความสำคัญของเมืองในบริบทตามความสำคัญของศาสนสถานที่อยู่ในเมือง
นั้นๆ ศิลปะล้านนาหลายแห่งที่แฝงคติไตรภูมิเช่น การออกแบบเจดีย์ ปราสาท มณฑป การสร้างสถูป
เป็นศูนย์กลางของวัด การตีความโครงสร้างผังวัด ว่าเป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลตามคติในไตรภูมิเช่น
วัดพระธาตุลำปางหลวงจังหวัดลำปางมีลักษณะของเมืองพระอินทร์ปรากฏอยู่ การสร้างวัดตามคติของ
จักรวาลมีความชัดเจนมาก มีเจดีย์เป็นศูนย์กลางของวัดแทนสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุ มีกำแพงแก้ว
และซุ้มโขงเป็นที่กำหนดดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ให้ความสำคัญกับทิศใต้ในฐานะเป็นที่ตั้งของชมพูทวีป
โดยผังวัดที่มีความชัดเจนได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นต้น

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษล้านนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

กล่าวสรุปได้ว่า เขาพระสุเมรุเป็นเทือกเขาที่เป็นจุดศูนย์กลางของจักรวาลตามคติความเชื่อที่มีมา มีบรรดาเหล่าเทวดาทั้งหลายพำนักอยู่ และมีพระอินทร์ผู้เป็นเทวราช และเป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์ เจ้านายชั้นสูง ล้านนาจึงรับเอาอิทธิพลและคติความเชื่อในเรื่องไตรภูมิ และเขาพระสุเมรุมาจึงทำให้เกิดความเจริญทางวัฒนธรรมและประเพณีการสร้างแนวคิดเรื่องไตรภูมิและเขาพระสุเมรุในงานพิธีต่างๆรวมทั้งศาสนสถาน ศาสนวัตถุต่าง ๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา และวิเคราะห์ศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความเป็นมา แนวคิด คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุรวมทั้งไตรภูมิภค เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาให้เกิดองค์ความรู้ เกี่ยวกับโลกหรือจักรวาล เป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภพและภูมิต่าง ๆ ของสัตว์โลกในพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา
3. เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผสมการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยมีวิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ ดังนี้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และพญาลิไทย. ไตรภูมิภค หรือ ไตรภูมิพระร่วง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2545. -พญาลิไทย.ไตรภูมิ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567
กถา ฉบับถอดความ. คณะทำงานโครงการวรรณกรรมอาเซียน. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์,
2528.

2) รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ เอกสาร งานวิจัย งาน
สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ตำรา และบทความทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง

3. การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1) แยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสารที่ได้มาทั้งหมด
2) การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับเขาพระ
สุเมรุจากแหล่งข้อมูล 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2539 2) และไตรภูมิพระร่วง ฉบับพญาสิทธิไทย. ไตรภูมิกถา หรือ ไตรภูมิพระร่วง พิมพ์
ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2545. -พญาสิทธิไทย.ไตรภูมิกถา ฉบับถอดความ
คณะทำงานโครงการวรรณกรรมอาเซียน.กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2528. และ 3)
เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเขาพระสุเมรุ แล้วเห็นว่าไม่มีข้อมูลที่ตรงและสอดคล้อง
กันอย่างมีนัยสำคัญ

3) วิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

4) เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

5) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุในพระพุทธศาสนา

พบว่า เขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลาง ส่วนดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวเคราะห์ ทั้งหมด
คือเทวทูตหมุนเวียนรอบเขาพระสุเมรุตั้งที่พรรณนาไว้ในพระสุตตันตปิฎก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะ
ที่ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์ เป็นฝ่ายหมุนรอบเขาสุเมรุอันเป็นใจกลางของโลกว่า “ขอมูลเชิญ
พระองค์ทอดพระเนตรดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ที่กำลังหมุนรอบภูเขาสีเนรุ ส่องแสงสว่างไสวไปทั่ว
ทิศทั้ง 4 และสิ่งมหัศจรรย์ที่ธรรมชาติได้เนรมิตไว้ในแก้วนัดดวงนี้” ทำให้เราได้ทราบถึงกรอบแนวคิด
จากพระสูตรดังกล่าวที่ทำให้เราถึงเขาพระสุเมรุอันเปรียบได้ดั่งแกนของโลกด้วยเหตุผลที่ทำให้เรา
มองดูดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวอื่นๆ ที่โคจรรอบโลก และหมุนรอบตัวเองไปในขณะเดียวกันทั้ง
บริเวณที่เหนือขึ้นไปเป็นชั้นบรรยากาศของโลกและเป็นที่ตั้งของสวรรค์ และมีลักษณะสัณฐานของ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก” “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ภูเขาสุเมรุที่ระบุไว้ว่า “ขุนเขาที่ยังลงในห้วงมหรรณพ 84,000 โยชน์ สูงขึ้นไป 84,000 โยชน์ เช่นกัน เขาสิเนรุก็สูงสุดเท่า่นั้น ภูเขาสิเนรุ นั้น ทั้งด้านยาว ทั้งด้านกว้างถึงเพียงนั้น”

2. เพื่อศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในลันนา

พบว่า เขาเมรุหรือเขาพระ สุเมรุเป็นแกนกลางของแผ่นดิน ล้อมรอบด้วยทวีปและมหาสมุทร มีแดน “ภารตะ” หรือ “ชมพูทวีป” เป็นศูนย์กลางในการสร้างกรรมที่คล้ายกัน คัมภีร์วิษณุปุราณะและไตรภูมิพระร่วงมีแนวคิดที่ว่าจักรวาล ดำเนินไปตามวัฏจักร คือ เกิดขึ้น ดำรงอยู่และดับสูญไป จักรวาลและสรรพสิ่งในคัมภีร์วิษณุปุราณะ เกิดขึ้นจากการสร้างของพระวิษณุ มนุษย์มีหน้าที่ตามที่ถูกกำหนดไว้จักรวาลในไตรภูมิพระร่วงเกิดขึ้น ตามวิวัฒนาการ มนุษย์และสรรพสิ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติด้วยผลกรรมและจะดำเนินไปตามผลแห่ง การกระทำ จักรวาลในคัมภีร์วิษณุปุราณะดำรงอยู่ตามการควบคุม ดูแลของพระวิษณุส่วนจักรวาลใน ไตรภูมิพระร่วงดำรงอยู่ด้วยผลจากการกระทำและทำที่ของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อธรรมชาติจักรวาลใน คัมภีร์วิษณุปุราณะจะดับสูญไปตามระยะเวลาที่กำหนดด้วยอำนาจของเทพเจ้า แต่ผลจากการทำผิด ศีลธรรมของมนุษย์จะทำให้จักรวาลในไตรภูมิพระร่วงดับสูญลงด้วยภัยธรรมชาติต่าง ๆ แนวคิดเรื่อง จักรวาลในวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องแสดงให้เห็นวัฏจักรของชีวิตมนุษย์และสรรพสิ่ง ที่มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ดำเนินหมุนเวียนเป็นวงกลมสืบเนื่องกันไป วัฏสังสารของมนุษย์จะสิ้นสุดลงเมื่อปฏิบัติจน บรรลุโมกษะหรือนิพพาน คัมภีร์วิษณุปุราณะแสดงแนวความคิดที่ว่าจักรวาลและสรรพสิ่งเป็นไปตามการกำหนดของเทพเจ้า แต่ไตรภูมิพระร่วงแสดงให้เห็นว่าจักรวาลและสรรพสิ่งดำเนินไปตามวัฏจักร ของธรรมชาติอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์

3. เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในลันนา

พบว่า เขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางล้อมรอบด้วยเขาสัตตบริภัณฑ์ มีทวีปทั้งสี่ของมนุษย์อยู่รายรอบแดนกลางของเขาพระสุเมรุ อันได้แก่อูตรกุรุทวีป (ทวีปทางทิศเหนือ), บุรพพิเททวีป (ทวีปทางทิศตะวันออก), อมรโคยานทวีป (ทางทิศตะวันตก), และชมพูทวีป (ทวีปทางทิศใต้) ซึ่งแผ่นดินทางด้านทิศเหนือของชมพูทวีปที่ติดกับทิวเขาสัตตบริภัณฑ์ คือ ป่าหิมพานต์ อันเป็นที่อยู่ของสัตว์หลากหลายชนิด เช่น กิณนร กิณรี ราชสีห์ ม้าพลาหะ เป็นต้น รวมทั้งนักสิทธิ์ วิทยธร และนาริผล ด้วยส่วนความเชื่อในเรื่องของสัตว์หิมพานต์นั้นปรากฏอยู่ในหลักฐานตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทั้งในไตรภูมิภคที่ได้กล่าวไปแล้ว และพบในศิลาจารึกบ้านางคำเยีย ในจารึกระบุว่า สร้างเมื่อปีพุทธศักราช 1922 ข้อความในจารึกอักษรขอมสุโขทัย ภาษาบาลี ได้กล่าวพรรณนาถึงลายลักษณ์ ที่ปรากฏในพระบาททั้ง

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก” “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

สอง แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีเขาพระสุเมรุทวีปทั้งสี่ ป่าหิมพานต์ และสัตว์ต่าง ๆ ในหิมพานต์ 8 นอกจากนั้นยังพบหลักฐานทางศิลปกรรมด้วย เช่น ในภาพ สลักที่วัดศรีชุมตอนมาลูตขาดก และภาพปูนปั้นประดับเจดีย์ภายในวัดมหาธาตุ สุโขทัย เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องของสัตว์หิมพานต์ที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย หากแต่ยังไม่พบหลักฐาน การสร้างสัตว์หิมพานต์ในงานพระเมรุมาศในสมัยสุโขทัย แต่มาพบในสมัยอยุธยา

อภิปรายผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุในพระพุทธศาสนา พบว่า เขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาลตามคติพราหมณ์และพุทธ กล่าวคือ เป็นที่ประทับของเหล่าเทพเจ้า และเทวดาทั้งหลายนี่ยอดเขาพระสุเมรุนี้เป็นที่ตั้งแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือเทวโลกอันมีเทวสภาพที่มีผู้ปกครองสูงสุดคือ พระอินทร์ และเกี่ยวข้องกับพระอิศวรหรือพระศิวะ เทพเจ้าสูงสุดในตรีมูรติผู้สถิต ณ เขาไกรลาส อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับพระวิษณุหรือพระนารายณ์ เทพเจ้าสูงสุดผู้สถิต ณ เกษียรสมุทร ผู้รักษาและคุ้มครองโลก ภูเขาที่เป็นศูนย์กลางของโลกหรือจักรวาล เป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภพและภูมิต่าง ๆ ของสัตว์โลก เขาพระสุเมรุตั้งอยู่เหนือน้ำ 84,000 โยชน์ มีภูเขารองรับ 3 ลูก โดยส่วนฐานคือ ตรีกูฏ (สามเส้าหรือสามยอด) มีภูเขาล้อมรอบ 7 ทิว เรียกว่าสัตตบริภัณฑ์ คือ ยุคนธร กรวิก อสินธร สุทัต เนมินธร วินันตกะและอัสดกัณ มีเทวดาจตุรมาหาราชิก และบริวารสถิตอยู่ พระพุทธศาสนายังยอมรับความมีอยู่ของชีวิตรูปแบบอื่น ๆ (สุภาพร พลายนเล็ก, 2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องจักรวาลวิทยาในคัมภีร์ วิษณุปุราณะและ ไตรภูมิพระร่วง.” พบว่า คัมภีร์วิษณุปุราณะและไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณกรรมต่างถิ่นกัน มีผู้ประพันธ์ระยะเวลาในการประพันธ์และเนื้อหาหลักคำสอนศาสนาที่แตกต่างกัน แต่เป็น วรรณกรรมสอนศาสนาที่มีเนื้อหาเรื่องจักรวาลซึ่งสืบรากเหง้าทางความคิดมาจากประเทศอินเดีย จึง จัดอยู่ในปรัชญาอินเดียเช่นเดียวกัน ทำให้มีแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาที่มีลักษณะสัมพันธ์สอดคล้อง กัน จักรวาลในคัมภีร์วิษณุปุราณะและไตรภูมิพระร่วงมีจำนวนมากมาย จักรวาลในคัมภีร์วิษณุปุราณะ มีลักษณะกลมเหมือนไข่ ดาวเหนือเป็นศูนย์กลางจักรวาล แต่จักรวาลในไตรภูมิพระร่วงมีลักษณะทรงกระบอก โลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล พื้นที่ภายในจักรวาลในคัมภีร์วิษณุปุราณะและไตรภูมิ พระร่วงมีลักษณะเป็นวงกลมเรียงซ้อนกันเป็นชั้นประกอบด้วยพื้นที่ใต้แผ่นดิน แผ่นดินและพื้นที่ เหนือแผ่นดิน มีภูมิสูงสุดอันเป็นพื้นที่ที่มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์เรียกว่า “โมกษะ” หรือ “นิพพาน” การจัดเรียงพื้นที่ในวรรณกรรมทั้งสองมีลักษณะที่

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก” “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

แตกต่างกันแต่มีเขาเมรุหรือเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลางของแผ่นดิน ล้อมรอบด้วยทวีปและมหาสมุทร มีแดน “ภารตะ” หรือ “ชมพูทวีป” เป็นศูนย์กลางในการสร้างกรรมที่คล้ายกัน คัมภีร์วิษณุปุราณะ และไตรภูมิพระร่วงมีแนวคิดที่จักรวาล ดำเนินไปตามวัฏจักร คือ เกิดขึ้น ดำรงอยู่และดับสูญไป จักรวาลและสรรพสิ่งในคัมภีร์วิษณุปุราณะ เกิดขึ้นจากการสร้างของพระวิษณุ มนุษย์มีหน้าที่ตามที่ถูกกำหนดไว้จักรวาลในไตรภูมิพระร่วงเกิดขึ้น ตามวิวัฒนาการ มนุษย์และสรรพสิ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ด้วยผลกรรมและจะดำเนินไปตามผลแห่ง การกระทำ จักรวาลในคัมภีร์วิษณุปุราณะดำรงอยู่ตามการควบคุม ดูแลของพระวิษณุส่วนจักรวาลในไตรภูมิพระร่วงดำรงอยู่ด้วยผลจากการกระทำและท่าทีของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อธรรมชาติจักรวาลใน คัมภีร์วิษณุปุราณะจะดับสูญไปตามระยะเวลาที่กำหนดด้วยอำนาจของเทพเจ้า แต่ผลจากการทำผิด ศีลธรรมของมนุษย์จะทำให้จักรวาลในไตรภูมิพระร่วงดับสูญลงด้วยภัยธรรมชาติต่าง ๆ แนวคิดเรื่อง จักรวาลในวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องแสดงให้เห็นวัฏจักรของชีวิตมนุษย์และสรรพสิ่ง ที่มีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ดำเนินหมุนเวียนเป็นวงกลมสืบเนื่องกันไป วัฏสังสารของมนุษย์จะสิ้นสุดลงเมื่อปฏิบัติจน บรรลุโมกษะหรือนิพพาน คัมภีร์วิษณุปุราณะแสดงแนวความคิดว่าจักรวาลและสรรพสิ่งเป็นไปตามการกำหนดของเทพเจ้า แต่ไตรภูมิพระร่วงแสดงให้เห็นว่าจักรวาลและสรรพสิ่งดำเนินไปตามวัฏจักร ของธรรมชาติอันเกิดจากการกระทำของมนุษย์

2. เพื่อศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในลันนา พบว่า จากอดีตที่ผ่านมา ผู้คนในลันนามีการยึดหลักตามคติไตรภูมิคือแบ่งโลก เป็น 3 ภูมิและมี 31 ภพ มีการจัดลำดับความสำคัญของเมืองในปริมนทตามความสำคัญของศาสนสถานที่อยู่ในเมืองนั้นๆ ศิลปะลันนาหลายแห่งที่แฝงคติไตรภูมิเช่น การออกแบบเจดีย์ ปราสาท มณฑป การสร้างสถาปัตยกรรมเป็นศูนย์กลางของวัด การตีความโครงสร้างผังวัด ว่าเป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลตามคติในไตรภูมิเช่น วัดพระธาตุลำปางหลวงจังหวัดลำปางมีลักษณะของเมืองพระอินทร์ปรากฏอยู่ การสร้างวัดตามคติของจักรวาลมีความชัดเจนมาก มีเจดีย์เป็นศูนย์กลางของวัดแทนสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุ มีกำแพงแก้ว และซุ้มโขงเป็นที่กำหนดดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ให้ความสำคัญกับทิศใต้ในฐานะเป็นที่ตั้งของชมพูทวีปโดยผังวัดที่มีความชัดเจนได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย วัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นต้น อิทธิพลความเชื่อเรื่องไตรภูมิในงานสถาปัตยกรรมลันนาทางด้านสถาปัตยกรรม ชาวลันนาจะไม่นิยมสร้างให้โดดเด่นเป็นศูนย์กลางจักรวาลแต่กลับนิยมสร้างให้กลมกลืนอยู่ท่ามกลางธรรมชาติความเชื่อในไตรภูมินี้พบในการสร้างพระเมรุมาศ พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพและพระศพ เมื่อมีเจ้านายชั้นสูงของราชอาณาจักรได้เสด็จสู่สวรรคาลัย เป็นศิลปกรรมชิ้นเอกที่ได้รับการสืบทอดมาสู่ปัจจุบัน พระราชพิธีการส่งเสด็จ มี

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษล้านนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”

“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ขั้นตอนและระเบียบวิธีการมากมาย ไม่ว่ากระแสสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไรพระราชพิธีนี้ยังคงดำรงรักษารายละเอียดไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ประกอบด้วยความคิดตามคตินิยม และศิลปกรรมแขนงต่างๆ ตลอดจนการรังสรรค์ออกแบบอย่างวิจิตรพิสดารเหมาะสมกับฐานันดรแห่งพระมหากษัตริย์หรือเจ้านายพระองค์นั้นๆ นั่นคือ พระเมรุมาศซึ่งมีการถ่ายทอดแนวคิดเรื่องไตรภูมิไว้อย่างสมบูรณ์ (พระครูวิจิตรธรรมมาทร (เรียน ติสฺสวโร), 2561, 37) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องจักรวาลวิทยาในคัมภีร์วิษณุปุราณะและ ไตรภูมิ พระร่วง” พบว่า เทวตาที่สถิตอยู่ในชั้นจาตุมหาราชนั้นนับเป็นเทวตากลุ่มแรกๆ ที่จัดในประเภทของกามาพจวรรคคือ สวรรค์ที่ยังข้องเกี่ยวกับกาม 6 ชั้น เรียกว่า จาตุมหาราช เทวตา ผู้เป็นใหญ่ จำนวน 4 องค์หรือบางทีก็มีชื่อเรียกว่า จตุโลกบาลเทวตา หมายถึง เทวตาผู้ดูแล รักษาโลกประจำทิศทั้ง 4 คือ (1) ท้าวธตรฐ เป็นเทวตามหาราช มีพวคนครธนีเป็นบริวาร มีหน้าที่ ดูแลและปกครองด้านทิศตะวันออก (บูรพา) ของขุนเขาพระสุเมรุ (2) ท้าววิรุฬหก เป็นเทวตามหาราช มีพวกกุมภัณฑ์เป็นบริวาร มีหน้าที่ดูแลและปกครองด้านทิศใต้(ทักษิณ) ของขุนเขาพระสุเมรุ (3) ท้าว วิรปักษ์เป็นเทวตามหาราช มีพวกนาครเป็นบริวาร มีหน้าที่ดูแลและปกครองด้านทิศตะวันตก (ประจิม ปราจีน) ของขุนเขาพระสุเมรุ (4) ท้าวกุเวรหรือเวสสวัณ เป็นเทวตามหาราช มีพวักษัเป็นบริวาร มี หน้าที่ดูแลและปกครองด้านทิศเหนือ (อุดร) ของขุนเขาพระสุเมรุ

3. เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา พบว่า คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา และวิเคราะห์ศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความเป็นมา แนวคิด คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุรวมทั้งไตรภูมิภค เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา ให้เกิดองค์ความรู้ เกี่ยวกับโลกหรือจักรวาล เป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภพและภูมิต่าง ๆ ของสัตว์โลกในพระพุทธศาสนา (นางสาวพินท์สุดา ดีช่วย, 2555, 2) ได้วิจัยเรื่อง "คติความเชื่อรูปแบบของสัตว์หิมพานต์ในงานพระเมรุมาศ" พบว่า ความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุปรากฏอยู่ในไตรภูมิพระร่วงหรือไตรภูมิภค ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระมหากษัตริย์ราชาลิไทแห่งกรุงสุโขทัย บานแผ่นของหนังสือไตรภูมิบ่งบอกว่า พระองค์ทรงรวบรวมสาระในคัมภีร์ต่าง ๆ แต่งขึ้นเพื่อเพิ่มเติมข้อความในพุทธศาสนารวม 30 คัมภีร์ 6 ซึ่งความในไตรภูมิพระร่วงนั้นมีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางล้อมรอบด้วยเขาสัตตบริภัณฑ์ มีทวีปทั้งสี่ของมนุษย์อยู่รายรอบแดนกลางของเขาพระสุเมรุ อันได้แก่อูตรกุรุทวีป (ทวีปทางทิศเหนือ), บุรพวิเทหทวีป (ทวีปทางทิศตะวันออก), อมรโคยานทวีป (ทางทิศตะวันตก), และชมพูทวีป (ทวีปทางทิศใต้) ซึ่งแผ่นดินทางด้านทิศเหนือของชมพูทวีปที่ติดกับทิวเขาสัตตบริภัณฑ์ คือ ป่าหิมพานต์ อันเป็นที่อยู่ของสัตว์หลากหลายชนิด เช่น กิณนร กิณนรี ราชสีห์

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”

“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ม้าพลาหะ เป็นต้น รวมทั้งนักสิทธิ์ วิทยากร และนาธิผลด้วยส่วนความเชื่อในเรื่องของสัตว์หิมพานต์ นั้นปรากฏอยู่ในหลักฐานตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทั้งในไตรภูมิภพที่ได้กล่าวไปแล้ว และพบในศิลาจารึกบ้านคำเขี้ยว ในจารึกระบุว่า สร้างเมื่อปีพุทธศักราช 1922 ข้อความในจารึกอักษรขอมสุโขทัย ภาษาบาลี ได้กล่าวพรรณนาถึงลายลักษณ์ ที่ปรากฏในพระบาททั้งสอง แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีเขาพระสุเมรุทวีปทั้งสี่ ป่าหิมพานต์ และสัตว์ต่าง ๆ ในหิมพานต์ 8 นอกจากนั้นยังพบหลักฐานทางศิลปกรรมด้วย เช่น ในภาพ สลักที่วัดศรีชุมตอนมาลุตซาดก และภาพปูนปั้นประดับเจดีย์ภายในวัดมหาธาตุ สุโขทัย เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องสัตว์หิมพานต์ที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย หากแต่ยังไม่พบหลักฐาน การสร้างสัตว์หิมพานต์ในงานพระเมรุมาศในสมัยสุโขทัย แต่มาพบในสมัยอยุธยา

ลักษณะของแนวคิดดังกล่าวมานี้ นำไปสู่การปฏิบัติทางจริยศาสตร์ที่ทำให้ไปเกิดใน สวรรค์ ในไตรภูมิพระร่วงนั้น ก็คือการประกอบกรรมดีทั่วปวงตามกรอบของศีลธรรมให้ทาน เป็นนิจตามฐานะ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นควรแก่ฐานะของตนเอง ช่วยเหลือสังคมเริ่มตั้งแต่ ครอบครัว ด้วยความเอื้อเฟื้อ ด้วยความรักความเมตตา ผู้ที่ไปเกิดบนสวรรค์จะต้องทำเช่นนี้ คืออย่าประมาทลิ้มตัว เร่งชวนชวน ทำบุญทำกุศล สร้างบุญ ให้ทาน รักษาศีล มีความเมตตา หมั่นสวดมนต์เจริญภาวนา ดูแลบิดามารดาผู้เฒ่าผู้แก่ ให้ความเคารพครูอุปัชฌาย์อาจารย์ พระสงฆ์พราหมณ์ผู้มีศีล เมื่อทำแล้วจะได้ไปเกิดใน สวรรค์ชั้นต่าง ๆ ตามกรรมของตน สำหรับหนทางที่จะไปพรหมโลกนั้น เป็นหนทางที่ผู้ใดก็ได้ที่สามารถปฏิบัติภาวนาให้เกิด ผลสำเร็จฉะฉานชั้นต่าง ๆ เมื่อตายไปจะไปเกิดในชั้นพรหม และแนวคิดทางจริยศาสตร์ของภพ ภูมิในพระไตรปิฎกที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง เรื่องภพภูมิในพระไตรปิฎกและไตรภูมิพระร่วงนั้นมีความเหมือนกัน กล่าวคือทั้งพระไตรปิฎกและไตรภูมิพระร่วงต่างก็มีคำสอนเรื่อง สวรรค์ให้ผู้คนทั้งหลายทำความดีด้วยการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หมั่นทำบุญทำทาน ถือศีล ภาวนา หลังตายแล้วก็จะไปเกิดบนสวรรค์ตามกรรมที่ได้ทำไว้คำสอนที่ทำให้ไปเกิดใน สวรรค์นั้นก็คือการประกอบกรรมดีทั่วปวงตามกรอบของศีลธรรม ละเว้นกรรมชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ให้ทานเป็นนิจตามฐานะ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นควรแก่ฐานะของตนเอง

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษล้านนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและคติเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา ซึ่งได้องค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับเขาพระสุเมรุในพระพุทธศาสนา เขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาลตามคติพราหมณ์และพุทธ

วิเคราะห์ความเชื่อและคติเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา

๑. ภูเขาสุเมรุที่เป็นศูนย์กลางของโลก
๒. ภูเขาสุเมรุที่เป็นศูนย์กลางของจักรวาล
๓. ภูเขาสุเมรุเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภพ
๔. ภูเขาสุเมรุเป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภูมิต่าง ๆ
๕. ภูเขาสุเมรุเป็นที่อยู่ของสัตว์โลก

สรุป และข้อเสนอแนะ

กล่าวสรุปได้ว่า เขาพระสุเมรุเป็นเทือกเขาที่เป็นจุดศูนย์กลางของจักรวาลตามคติความเชื่อที่มีมา มีบรรดาเหล่าเทวดาทั้งหลายพำนักอยู่ และมีพระอินทร์ผู้เป็นทวยราช และเป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์ เจ้านายชั้นสูง ล้านนาจึงรับเอาอิทธิพลและคติความเชื่อในเรื่องไตรภูมิ และเขาพระสุเมรุมาจึงทำให้เกิดความเจริญทางวัฒนธรรมและประเพณีการสร้างแนวคิดเรื่องไตรภูมิและเขาพระสุเมรุในงานพิธีต่างๆรวมทั้งศาสนสถาน ศาสนวัตถุต่าง ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา และวิเคราะห์ศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความเป็นมา แนวคิด คติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุรวมทั้งไตรภูมิภาพเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา ให้เกิดองค์ความรู้ เกี่ยวกับโลกหรือจักรวาล เป็นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิตในภพและภูมิต่าง ๆ ของสัตว์โลกในพระพุทธศาสนาต่อไป

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษล้านนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburur Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการศึกษาคติความเชื่อเรื่องเขาพระสุเมรุในล้านนา ผู้วิจัยได้ทำภายในกรอบการตีความที่กฎหมายแบบชาติปัจจุบัน เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดความทุกข์หรือปัญหาระดับปัจเจกและระดับสังคม ซึ่งเป็นการมองปัญหาจากกรอบการตีความคำสอนในเชิงทฤษฎีเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์ในส่วนของหลักฆัณมิบาปฏิบัติทาหรือมรรคมีองค์ 8 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาของระดับปัจเจกและระดับสังคมในเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอว่า หากมีการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว จะทำให้ได้องค์ความรู้ที่จะนำไปบูรณาการใช้ในการแก้ปัญหาเรื่องความทุกข์ระดับปัจเจกและระดับสังคมอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคตผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเขาพระสุเมรุต้องศึกษาต่อไปซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นสมควรว่าจะต้องมีการศึกษากันต่อไปมีดังต่อไปนี้ผู้สนใจต้องการศึกษาแนวคิดเรื่องกฎหมาย สามารถศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดดังกล่าวในประเด็นต่อไปนี้คือ

1. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเขาพระสุเมรุในด้านอภิปรัชญา
2. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเขาพระสุเมรุในด้านญาณวิทยา
3. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเขาพระสุเมรุในด้านจริยศาสตร์

References

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล. ชุด 91 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 3 นครปฐม : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.
- ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์, ภูศิษฐ์ แสงกิจ, นิพัทธพงศ์ พุมมา,(2557) คติไตรภูมิกับการสร้างพระเมรุและพระเมรุมาศ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ปีที่ 6 ฉบับที่ 2.
- พระวิจิตร วิจิตรโก (ชัยเจริญวรรณ),(2560) ความเชื่อเรื่องไตรภูมิของคนในสังคมล้านนา. วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทรรศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3.

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคัลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567
สุภาพร พลายเล็ก, (2557) “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องจักรวาลวิทยาในคัมภีร์วิษณุปุราณะและ ไตร
ภูมิ พระร่วง”, ดุษฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต, (บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระครูวิจิตรธรรมาทร (เรียน ดิสสวโส).(2561) การวิเคราะห์แนวคิดภพภูมิในพระไตรปิฎกที่ปรากฏ
ในไตรภูมิพระร่วง, ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.

พินทุสุตา ดีช่วย.(2555) คติความเชื่อรูปแบบของสัตว์หิมพานต์ในงานพระเมรุมาศ วิทยานิพนธ์นี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
ศิลปะ ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปี การศึกษา.